

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: **ЕТИКА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА**

II. Цикл професійної підготовки.

2.1. Вибіркові дисципліни

ВИКЛАДАЧ:

Каплуненко Ярина Юріївна, кандидат психологічних наук, доцент

e-mail: ya.kaplunenko@ukma.edu.ua

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 3 кредити ECTS

Заняття в аудиторії: 26 год

Самостійна робота слухачів курсу: 64 год.

Форма підсумкового оцінювання: залік.

АНОТАЦІЯ

Курс спрямований на формування здатності дотримуватися етичних норм у різних сферах наукової і практичної діяльності психолога згідно зі світовими фаховими стандартами.

Аспіранти оволодіють знанням про форми реалізації таких норм діяльності психолога, як: відповідальність, компетентність, захист інтересів клієнта та досліджуваного, конфіденційність та анонімність у роботі з людьми, етичні правила організації і проведення психологічних досліджень, кваліфікована пропаганда психології, професійна кооперація.

Аспіранти здобудуть уміння самостійно готувати проект психологічного дослідження для затвердження етичними комісіями, аналізувати етичні ризики, дотримуватися процедур у отриманні поінформованої згоди та отримання згоди досліджуваного на участь у дослідженні, готувати відповідні документи.

МЕТА І ЗАВДАННЯ

Метою курсу є розвиток спроможності демонструвати і обстоювати принципи толерантної та етичної взаємодії у ситуаціях фахової взаємодії.

Завданнями курсу є практична робота з основними поняттями професійної етики (поінформована згода, психотерапевтичний контракт), розгляд основних дилем сучасної психотерапевтичної та тренерської практики, аналіз нормативних документів, світового досвіду в регулюванні етичних питань, типових скарг і порушень.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
Демонструвати знання правових актів, які регулюють роботу психолога і психотерапевта. Уміння готувати необхідні документи для отримання поінформованої згоди і підготовки контрактів.	Тестування Розв'язання кейсів	Індивідуальна письмова робота Тестування. Підсумкове оцінювання
Моделювати психодіагностичне дослідження у відповідності до етичних стандартів професійної діяльності.	Участь у практикумі і практичних заняттях. Розробка процедури медіації для практикуму. Опрацювання літератури	Індивідуальна письмова робота Підсумкове оцінювання Колегіальне оцінювання
Розвивати спроможність до рефлексії і саморозвитку особистісних етичних стандартів.	Участь у семінарських і практичних заняттях. Опрацювання психологічних тестів	Колегіальне оцінювання

ЗМІСТ КУРСУ

Тематичний план

№ з/п	Теми лекційних та практичних занять	Кількість годин
Тема 1. Лекція	Вступ до етики. Етика та мораль. Філософські аспекти професійної етики.	2 год.
Тема 2. Лекція	Основні етапи становлення професійної етики.	2 год.
Тема 3. Лекція	Психологічні аспекти професійної етики. Поняття «поінформованої згоди».	2 год.
Тема 4. Лекція Семінар	Основні морально-етичні проблеми, пов'язані з професією психолога. Поняття «психотерапевтичного контракту».	4 год.
Тема 5. Лекція Семінар	Етичні принципи та засади психодіагностичного дослідження.	4 год.
Тема 6. Лекція Семінар	Основні нормативні документи, в яких відображаються права та обов'язки учасників психотерапевтичного процесу.	4 год.
Тема 7. Лекція Семінар	Світовий досвід в регулюванні етичних питань.	4 год.
Тема 8. Лекція Семінар	Особистість фахівця в контексті професійної етики.	4 год.

Опис практичних завдань

1. Скласти психологічний контракт на надання консультативних послуг або проведення психодіагностичного дослідження.
2. Дієтологічний аналіз найвідоміших психологічних експериментів (на вибір).
  - «Альберт та пацюк», Дж. Уотсон, 1920;
  - «Боротьба з расизмом», Дж. Еліотт, 1970;
  - «Штучна в'язниця», Ф. Зімбарго, 1971;
  - Експеримент Стенлі Мілгрема, 1961;
  - «Тест маршмеллоу», 1960-1970рр.
  - «Ефект хибного консенсусу», тощо.
3. Порівняльний аналіз етичних кодексів різних психологічних професійних об'єднань (на вибір).
  1. Мета створення: преамбула
  2. Загальні принципи діяльності психолога або психотерапевта
  3. Професійна компетентність та освіта
  4. Конфіденційність
  5. Етичні правила проведення психодіагностичних досліджень
  6. Професійні стосунки
  7. Порушення етичних положень.

Приклади:

- Етичний кодекс психолога;
- Етичний кодекс ВПА (Всеукраїнської Психодіагностичної Асоціації).
- Етичний кодекс ЄАП (Європейської Асоціації Психотерапії).
- Етичний кодекс УСП (Української Спілки Психотерапевтів);
- Етичний кодекс АПА (Американської Психологічної Асоціації).

Питання для підготовки до заліку

1. Поняття «професійної етики психолога».
2. Поняття «Етика», історико-культурні аспекти становлення етики.
3. Основні складові етики та етапи її становлення.
4. Структура етичного знання, рівні пізнання.
5. Хто вперше використав термін «Етика»?
6. Етика Арістотеля, Сократа та Платона.
7. Рівні розгляду етичних проблем у психології.
8. Етика епохи Відродження та Нового часу.
9. «Категоричний імператив» І. Канта.
10. Перші професійні етичні кодекси.
11. Визначення терміну «Професійна етика».
12. Принципи становлення професійної етики
13. Поняття «психологічна деонтологія».
14. Історія розвитку деонтології.
15. Рівні професійної відповідальності психолога.
16. Основні етичні принципи діяльності психолога.
17. Рівні конфіденційності у роботі психолога.
18. Поінформована згода у роботі психолога.
19. Види та форми поінформованої згоди.

20. Яку інформацію має отримати клієнт на першій зустрічі з психологом для укладання психологічного контракту?
21. За яких умов межі конфіденційності можуть бути порушені?
22. Деонтологічний аналіз психологічного дослідження.
23. «Товариство психологів України»
24. Напрямки роботи Всеукраїнської психодіагностичної асоціації (ВПА).
25. Планування психодіагностичного дослідження.
26. Риси "гарного консультанта" із позиції клієнтів?
27. Страсбурзька декларація, 1990.
28. Етичні правила психодіагностичного дослідження?
29. Етичний кодекс Української спілки психотерапевтів.
30. Основні етичні дилеми у професійній діяльності психолога.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Тестування	2		20
Опрацювання психологічних тестів	1	15	15
Розв'язання кейсів	2	5	10
Контрольне тестування	1	15	15
Індивідуальна робота	1	10	10
Залік (письмова робота за контрольними питаннями)	1	30	30
Разом			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Залік (письмова робота)	30	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє належний рівень знань і розуміння, аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, мовно-стилістичну досконалість. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	15-29	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатню обізнаність із темою, виклад має логічний і послідовний характер, однак у тексті наявні певні фактографічні неточності чи мовно-стилістичні недоліки. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-15	Роботу виконано і подано вчасно. Автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Текст вирізняється значними мовно-стилістичними недоліками.
	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін.
Індивідуальне письмове завдання	10	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, мовно-стилістичну досконалість. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	5-9	Роботу виконано і подано вчасно; виклад має логічний і послідовний характер, однак у тексті наявні певні неточності чи мовно-стилістичні недоліки. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-5	Роботу виконано і подано вчасно. Однак роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Текст вирізняється значними мовно-стилістичними недоліками.
	0	Роботу не виконано у визначений викладачем термін.

Розв'язання практичних кейсів	5	Аспірант задає змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії.
	1-4	Аспірант бере участь у дискусії, висловлює окремі зауваження.
	0	Аспірант не бере участь в обговоренні звітів колег.
Презентація індивідуальної письмової роботи	7	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно. Доповідь структурована, логічна, послідовна; містить елементи проблемного підходу. Доповідач демонструє володіння матеріалом і здатність відповісти на запитання аудиторії.
	4-6	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, але без дотримання тих чи тих вимог, викладених вище.
	1-3	Доповідь містить прогалини та помилкові твердження. Доповідач не демонструє належної підготовки та/або не готовий відповідати на змістовні запитання.
	0	Доповідь не підготовлена у визначений викладачем термін.
Опрацювання психологічних тестів	1	Завдання виконане.
	/0	Завдання не виконане.
Тестування	2/0	Відповіді правильні/неправильні

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	Добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70	Задовільно		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов’язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до заліку) складає 30 балів. **У разі отримання оцінки «неприйнятно»** (нижче 29 балів) аспірант зобов’язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» аспірант має право на перескладання до початку наступного навчального періоду. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо».

ПРИНЦИПИ УЧАСТІ В КУРСІ

Вимоги та правила поведінки на заняттях:

- 1) присутність на всіх заняттях;
- 2) активна участь в обговоренні питань семінару
- 3) своєчасне виконання індивідуального письмового завдання;
- 3) недопустимість пропусків занять без поважних причин;
- 4) відпрацювання пропущених занять

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року): <https://www.ukma.edu.ua/index.php/osvita/quality-edu>

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. – К.: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
2. Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень // Практична психологія соціальна робота. – № 3. – 2005. – С. 18-23. URL: <http://positum-psy.zhitomir.ua/index.php/2012-12-22-20-40-58/psykhoterapevtychna-etyka/35-etychni-ta-pravovi-aspekty-psykholohichnykh-doslidzhen>
3. Горбунова В.В. Етичні дилеми у практиці психологічної допомоги // Практична психологія та соціальна робота. – № 8. – 2008. – С. 3-5
4. Горбунова В.В. Контракт у практичній психології // Практична психологія соціальна робота. – № 2. – 2005. – С. 1-5.
5. Етичний кодекс психолога / Психолог. - 2004. - № 43 (139). - С.1-4 (вкладка).
6. Колтунович Т. А. Етичний кодекс психолога [Електронний ресурс] / Т. А. Колтунович. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://medbib.in.ua/etichniy-kodeks-psiologa654.html>.
7. Мартин Д. Психологические эксперименты. – СПб.: ЕВРОЗНАК, 2002. – 480 с.
8. Психологічна деонтологія: етичні кодекси. Хрестоматія / Укладач В.О. Климчук. – Житомир, 2003. – 64 с.
9. Солсо Р.Л., Джонсон Х.Х., Бил М.К. Экспериментальная психология: практический курс. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 528 с.
10. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с., - С. 371-386.
11. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування. – Навч. посібн. Модульно-рейтинговий курс. – 3-тє вид., – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 544с. – С. 64-118.

Додаткові:

1. Вайнер И. Основы психотерапии. – СПб.: Питер, 2002. – 288 с.
2. Глэддинг С. Психологическое консультирование. 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736 с.
3. Основы психології: Підручник / За ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1999. – 632 с.
4. Шостром Э., Браммер Л. Терапевтическая психология. Основы консультирования и психотерапии / Пер. с англ. В. Абабкова, В. Гаврилова. – СПб.: Сова; М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 624 с.
5. Ethical Principles of Psychologists and Code Of Conduct APA / <http://www.apa.org/ethics>.
6. Coursera - Le Bien, le Juste, l'Utile. Introduction aux éthiques philosophiques
<https://www.coursera.org/learn/ethique/home/info>
7. Coursera - Historia de la ética –
<https://www.edx.org/course/historia-de-la-etica-uc3mx-fll-1x>

*Програма дисципліни затверджена на засіданні кафедри психології та педагогіки
(протокол №9 від 12.09.2019 р)*